

5. *Видання*. Основні види. Терміни та визначення: ДСТУ 3017—95. — Київ : Держстандарт України, 1995. — 45 с.
6. *Издания*. Государственные библиографические указатели. Общие требования : ГОСТ 7.61—90. — Дата введения 01.01.91. — Москва : Изд-во стандартов, 1990. — 13 с. — (Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу).
7. *Методичні рекомендації* щодо підготовки та редагування бібліографічних посібників у виданнях / [уклад.: П. М. Сенько, О. М. Устіннікова] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — Київ : Кн. палата України, 2008. — 70 с.
8. *Мураховський А.* Поточна статистика книговидавництва: перше півріччя 2014 року / Анатолій Мураховський, Світлана Буряк // Вісник Книжкової палати. — 2014. — № 7. — С. 9—14.
9. *Мураховський А.* Книговидавнича діяльність в Україні: аналітичний огляд за підсумками 2014 року / Анатолій Мураховський, Світлана Буряк // Вісник Книжкової палати. — 2015. — № 3. — С. 8—16.
10. *Про обов'язковий примірник документів* : закон України від 9 квіт. 1999 р. № 595-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 22/23. — Ст. 199.
11. *Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки* : закон України від 11 липня 2001 р. № 2623-III // Офіційний вісник України. — 2001. — № 31. — С. 54.
12. *Розташування бібліографічних записів у бібліографічних покажчиках на основі Універсальної десятикової класифікації* : таблиці класифікації / підгот. О. М. Устіннікова. — Київ : Кн. палата України, 2014. — 29 с.
13. *Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі*. Загальні вимоги та правила : ДСТУ 3582—13. — [На заміну ДСТУ 3582—97 ; введ. 2013—08—22]. — Київ : Мінекономрозвитку України, 2014. — [15] с. окр. паг., вклоч. обл. — (Інформація та документація).
14. *Сенченко Н. М.* Книжкова палата України. Становлення державної бібліографії / Н. М. Сенченко. — Київ : Кн. палата України, 1999. — 114 с.
15. *Універсальна десятикова класифікація (УДК)* : Основна таблиця. 0/3 Загальний відділ. Філософія. Психологія. Релігія. Суспільні науки / [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і допов. — Київ : Кн. палата України ім. Івана Федорова, 2008. — 383 с.
16. *Універсальна десятикова класифікація (УДК)* : Основна таблиця. 5 Математика та природничі науки. 60 Біотехнологія. 61 Медичні науки / [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і допов. — Київ : Кн. палата України ім. Івана Федорова, 2008. — 419 с.
17. *Універсальна десятикова класифікація (УДК)* : Основна таблиця. 62 Машинобудування. Техніка в цілому / [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і допов. — Київ : Кн. палата України ім. Івана Федорова, 2008. — 303 с.
18. *Універсальна десятикова класифікація (УДК)* : Основна таблиця. 63/65 Сільське, лісове, рибне та мисливське господарство. Комунально-побутове господарство. Організація виробництва, торгівлі, транспорту, зв'язку, поліграфії. Бухгалтерія. Реклама : [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і допов. — Київ : Кн. палата України, 2011. — 151 с.
19. *Універсальна десятикова класифікація (УДК)* : Основна таблиця. 66/69 Хімічна технологія. Хімічна промисловість. Різні галузі промисловості та ремесла. Будівельна промисловість : [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і допов. — Київ : Кн. палата України, 2012. — 263 с.
20. *Універсальна десятикова класифікація (УДК)* : Основна таблиця. 7/9 Мистецтво. Ігри. Спорт. Мовознавство. Художня література. Літературознавство. Географія. Історія : [підгот.: М. Й. Ахвердова та ін.] ; Держ. наук. установа "Кн. палата України ім. Івана Федорова". — 2-ге вид., виправл. і допов. — Київ : Кн. палата України, 2011. — 147 с.
21. *Універсальна десятикова класифікація*. Структура, правила ведення та індексування (ГОСТ 7.90—2007, MOD) : ДСТУ 6096:2009. — [Чинний від 2009—07—01]. — Київ : Держспоживстандарт України, 2009. — Ш, Ш, 21, [1] с. — (Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи).

В статті приведені результати дослідження бази даних "Літопис книг" за 2015 г. з використанням наукометричного і бібліометричного методів аналізу.

Results of researching of digital database "Book chronicle" (2015) with help of scientometrical and bibliometrical methods are described in the article.

Надійшла до редакції 12 жовтня 2016 року

УДК 655.535.28:006.65]:050

Юлія Хювенен,
старший науковий співробітник
відділу державної стандартизації
Книжкової палати України

Дотримання редакціями друкованих ЗМІ нормативних документів з видавничої справи

Проаналізовано оформлення редакціями ЗМІ періодичних і продовжуваних видань на відповідність нормативним документам.

Ключові слова: стандарти, вихідні відомості, періодичні та продовжувані видання.

Книжкова палата України, як державна наукова установа у сфері видавничої справи та інформаційної діяльності, постійно аналізує стан дотримання стандартів суб'єктами діяльності друкованих засобів масової інформації.

Відповідно до чинного законодавства України редакції періодичних і продовжуваних видань під час їхнього оформлення мають керуватися положеннями таких правових і норма-

тивних документів: закони України "Про видавничу справу", "Про авторське право і суміжні права", "Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні; ДСТУ 3017:2015 "Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять", ДСТУ 4515:2006 "Інформація та документація. Міжнародна стандартна нумерація серіальних видань", ДСТУ 4861:2007 "Інформація та документація. Ви-

дання. Вихідні відомості", ДСТУ 7152:2010 "Інформація та документація. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках", ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 "СІБВС. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання", ДСТУ 7342:2013 "Інформація та документація. Видавнича анотація. Правила складання та подання у виданнях", ДСТУ ГОСТ 7.9:2009 "СИБИД. Реферат и анотація. Общие требования", ДСТУ ГОСТ 7.84:2008 "СІБВС. Видання. Обкладинки та палітурки. Загальні вимоги та правила оформлення" тощо.

Саме від дотримання стандартів залежать повнота й точність даних, необхідних для бібліографічної реєстрації видань, їхнього пошуку та обміну інформацією на національному і міжнародному рівнях. Основними стандартами, які встановлюють положення щодо складу, послідовності та місця розміщення вихідних відомостей, а також оформлення наукових публікацій у періодичних і продовжуваних виданнях, є ДСТУ 4861 та ДСТУ 7152.

Переглянуто та проаналізовано стан оформлення 646 примірників періодичних і продовжуваних видань за перше півріччя 2016 року стосовно дотримання редакціями цих видань правових і нормативних документів.

Розглянемо окремі елементи вихідних відомостей та найпоширеніші помилки, які допускають редакції ЗМІ під час оформлення видань.

Основними елементами вихідних відомостей періодичних і продовжуваних видань є: Міжнародний стандартний номер серіального видання (ISSN); надзаголовкові дані (найменування організації, від імені чи за участю якої випускають видання); назва видання; підзаголовкові дані; вихідні дані; відомості про головного редактора, відповідального за випуск відповідного номера та редакційну колегію; знак охорони авторського права; надвипускні та випускні дані.

Редакції засобів масової інформації для ідентифікації серіальних видань мають використовувати Міжнародний стандартний номер серіального видання — ISSN. Згідно з ДСТУ 4515 ISSN потрібно розміщувати у правому верхньому куті першої сторінки обкладинки (переднього боку палітурки), якщо її немає — у правому верхньому куті титульної чи суміщеної титульної сторінки. Однак редакції окремих видань, а саме: "Антиквар", "Віра і життя", "Економічний форум", "Енергетика: економіка, технології, екологія = Power engineering economics, technology, ecology", "Загадки природи и Вселенной", "Молода спортивна наука України", "Міжнародний журнал "Право і суспільство" подають ISSN не у визначеному стандарті місці.

Крім того, в окремих збірниках наукових праць редакції ЗМІ замість ISSN помилково наводять ISBN (Міжнародний стандартний номер книги), а також класифікаційний індекс ББК, авторський знак та макет анотованої каталожної картки. Ці елементи вихідних відомостей потрібно наводити тільки в неперіодичних (книжкових) виданнях. Такі помилки є у виданнях: "Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології", "Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи", "Молода нація", "Системне проектування та аналіз характеристик аерокосмічної техніки", "Україна дипломатична".

Назву видання потрібно розміщувати на титульній чи суміщеній титульній сторінці, а також на першій сторінці обкладинки. Назва видання, наведена в різних його місцях має подаватися однаково. Але, наприклад, у виданнях: "Вісник невідкладної і відновної медицини", "Медична реабілітація, курортологія, фізіотерапія", "Перспективи. Соціально-політичний журнал" допущено розбіжності в наведенні назви.

У збірнику наукових праць "Актуальні проблеми психології" на титульній сторінці не виокремлено назву видання: її треба виокремлювати серед інших вихідних відомостей за допомогою засобів вирізнення (фарбою, шрифтом).

Підзаголовкові дані — це складова частина вихідних відомостей, що розміщують на титульній сторінці під назвою видання. Підзаголовкові дані містять такі елементи: відомості про вид видання, цільове призначення, тематику та читацьку адресу, засновника, періодичність, місяць і рік заснування, нумерацію. Поширеною помилкою, яку допускають редакції ЗМІ у виданнях, є подання цих елементів не у повному обсязі. Так, в окремих періодичних виданнях у підзаголовкових даних редакції не зазначають його вид ("журнал", "збірник наукових праць" або наводять його не за ДСТУ 3017). У певних виданнях не наводять відомості про засновника (співзасновників) видання, його періодичність, місяць і рік заснування. Такі помилки є у виданнях: "Історико-правовий часопис", "Всесвітня література в школах України", "Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах".

Крім того, редакції ЗМІ не дотримуються положень нормативних документів щодо нумерації періодичних видань. Нагадаємо, що в періодичних виданнях, крім поточної нумерації, потрібно зазначати ще й порядковий номер випуску періодичного видання від дня його заснування — валову нумерацію. Валовий номер зазначають після поточного в круглих дужках. Подвійну нумерацію зберігають у всіх випусках періодичного видання. Поряд із нумерацією видання зазначають рік випуску, незалежно від року його виходу у світ. Наприклад: № 7 (123) 2016.

Проте у журналах: "Промислова безпека", "Соціологія: теорія, методи, маркетинг", "Телекомунікаційні та інформаційні технології" відсутня валова нумерація, подано тільки поточну. А у виданнях: "Серцева недостатність = Сердечная недостаточность", "Людинознавчі студії. Збірник наукових праць ДДПУ", "Економіка та підприємство", "Військово-науковий вісник" — навпаки, подано тільки валовий номер, поточного номера немає. У журналах: "Гілея: науковий вісник", "Вісник Львівського національного аграрного університету. Серія: Економіка АПК" нумерацію подано неправильно: спочатку валову, а в дужках — поточну.

Нумерацію у періодичних та продовжуваних виданнях наводять на титульному чи на суміщеному титульному аркуші, а також повторюють на першій сторінці обкладинки чи передній стороні палітурки. Проте трапляються випадки, коли на обкладинці журналу нумерація є, а на титульній сторінці вона відсутня, як у виданнях: "Інтелект. Особистість. Цивілізація", "Кардіологія: от науки к практике", "Серцева недостатність = Сердечная недостаточность".

Ще однією поширеною помилкою, яку допускають редакції ЗМІ, є ненаведення або часткове подання вихідних даних. Згідно з ДСТУ 4861 вихідні дані містять такі елементи: місце випуску видання, назва видавця та рік випуску видання. Вихідні дані наводять у нижній частині титульної чи суміщеної титульної сторінки. Проте редакції видань: "Всесвітня література в школах України", "Лісовий і мисливський журнал", "Будівництво України" вихідні дані не наводять.

У багатьох виданнях фахівці редакцій не подають або подають неправильно знак охорони авторського права (©), який згідно з положеннями Закону України "Про авторське право і суміжні права" сповіщає про права певної фізичної чи юридичної особи на відповідний твір науки, літератури та мистецтва. Знак охорони авторського права має містити назву юридичної особи, що володіє виключним авторським правом на видання, та рік його випуску. Наприклад: © "Педагогічний вісник", 2016.

Серед поширених помилок — ненаведення у складі знака охорони авторського права року випуску видання. Таку помилку допущено у виданнях: "Аудитор України", "Вісник Вищого адміністративного суду України", "Захист інформації". У виданнях: "АПК-Інформ", "Академія гостеприимства", "Власть денег", "Дорогою молитви", "Зовнішні справи" знак © взагалі відсутній. У виданнях: "Аудитор

України", "Гірничі, будівельні, дорожні та меліоративні машини" знак охорони авторського права подано не у визначеному стандарті місці. Нагадуємо, що знак охорони авторського права (©) треба подавати у правому нижньому куті звороту титульного аркуша чи в нижній частині суміщеної титульної сторінки.

Багато помилок редакції періодичних і продовжуваних видань допускають під час наведення випускних даних. Випускні дані мають містити такі елементи: відомості про наявність Свідоцтва про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації, тираж, місцезнаходження, а також номер телефону та електронну адресу редакції, відомості про найменування й місцезнаходження видавця та виготовлювача видавничої продукції, а також про видачу останньому Свідоцтва про внесення його до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи. Але більшість редакцій подають елементи випускних даних частково або зовсім їх не подають.

Найпоширенішою помилкою є відсутність у випускних даних видань відомостей про тираж та номер замовлення виготовлювача видавничої продукції. Ці помилки є у таких виданнях: "Кардіохірургія та інтервенційна кардіологія", "Коштовне та декоративне каміння", "Молода нація", "На родна творчість та етнологія".

А такі елементи випускних даних, як відомості про найменування та місцезнаходження видавця й виготовлювача видавничої продукції, а також відомості про видачу виготовлювачу видавничої продукції Свідоцтва про внесення його до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи, більшість редакцій подають частково чи зовсім не подають. Такі помилки є у виданнях: "Аграрна техніка та обладнання", "Академія гостеприимства", "Біоресурси і природокористування", "Бизнес і безпека", "Відновлена енергетика".

Наукові публікації у фахових журналах і збірниках редакції періодичних і продовжуваних видань мають оформлювати згідно з ДСТУ 7152. Але у багатьох наукових журналах та збірниках виявлено порушення щодо видавничого оформлення статей.

Так, зазвичай редакції подають прізвища авторів статей у неналежних місцях, а саме: після їхніх назв, а треба — перед назвами. До видань з такими помилками належать журнали: "Географія та економіка в рідній школі", "Геофизический журнал", "Магістр медсестринства", "Математика в рідній школі".

В окремих наукових журналах перед публікаціями немає класифікаційних індексів Універсальної десятикової класифікації (УДК) або їх подано в неналежних місцях. Таку помилку допущено у виданнях: "Вісник Національної академії прокуратури України", "Жіночий Лікар", "Землепорядний вісник", "Зовнішня торгівля: економіка, фінанси і право", "Мала енциклопедія нотаріуса", "Мовознавство".

У журналах: "Будівництво України", "Екологічна безпека та збалансоване ресурсокористування" не подано знак охорони авторського права (©) на авторів кожної окремої публікації. Знак охорони авторського права (©) на авторів подають унизу першої сторінки публікації.

Редакції певних наукових видань неправильно наводять назви пристатейних бібліографічних списків. За ДСТУ 7152 у назві пристатейного бібліографічного списку треба наводити слово "Список" (наприклад, "Список використаної літератури" або "Бібліографічний список..."). Розміщувати бібліографічний список потрібно безпосередньо після тексту публікації. Проте у виданнях: "Інтелект. Особистість. Цивілізація", "Історико-правовий часопис", "Біоресурси і природокористування" редакції неправильно наводять назви пристатейних бібліографічних списків. У збірнику наукових праць "Питання боротьби зі злочинністю" пристатейний бібліографічний список не подано, а у збірнику наукових праць "Формування ринкової економіки в Україні" пристатейний бібліографічний список подано без назви.

Достатньо поширеною помилкою є ненаведення відомостей про дати надходжень авторських оригіналів статей до редакції. Таку помилку допущено у виданнях: "Теорія та методика навчання та виховання", "Сільськогосподарські машини", "Вісник економічної науки України", "Вісник проблем біології і медицини".

Часто-густо редакції наукових періодичних і продовжуваних видань порушують положення стандарту щодо наведення колонтитулів. Колонтитул у наукових виданнях іноді подають частково, трапляється — не подають зовсім або ж порушують порядок наведення його елементів. Згідно з ДСТУ 7152 колонтитул у виданні має містити такі елементи: Міжнародний стандартний номер серіальних видань (ISSN) (за його наявності); ключову назву видання, рік випуску видання; порядковий номер випуску видання. Колонтитул розміщують окремим рядком у верхній чи нижній частині кожної сторінки. Наприклад: ISSN 0419—8719. Двигатели внутреннего сгорания. 2016. № 2.

Проте не всі редакції порушують положення нормативних документів щодо оформлення вихідних відомостей у журналах і збірниках. Є низка видань, в яких вихідні відомості оформлено майже без помилок. Можна відзначити видання: "Вісник Київського національного університету технологій та дизайну", "Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Серія: Бухгалтерський облік, контроль і аналіз", "Опір матеріалів і теорія споруд", "Вісник Донбаської державної машинобудівної академії", "АгроСвіт", "Інформатика в школі", "Відновлена енергетика", "Ефективне тваринництво", "Заступник директора школи", "Клинок", "Кореспондент".

Для поліпшення стану оформлення вихідних відомостей у періодичних і продовжуваних виданнях фахівці Книжкової палати України постійно надають консультативну та методичну допомогу редакціям ЗМІ, а також беруть участь у проведенні науково-практичних семінарів для них.

Список використаної літератури

1. Про видавничу справу : закон України від 5 черв. 1997 р. № 318/97-ВР / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — Київ : Парлам. вид-во, 2004. — 17 [3] с. — (Серія "Закони України").
2. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні : закон України від 16 листоп. 1992 р. № 2782-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 1. — С. 2—15.
3. Про авторське право і суміжні права : закон України від 11 лип. 2001 р. № 2627-III // Урядовий кур'єр. — 2001. — 5 верес. — Орієнтир, с. 1—16.
4. ДСТУ 4861:2007. Видання. Вихідні відомості. — Чинний від 2009—01—01. — Київ : Держспоживстандарт України, 2009. — 45 с. — (Інформація та документація).
5. ДСТУ 3017:2015 "Інформація та документація. Видання. Основні види. Терміни та визначення понять. — Чинний від 2017—07—01. — Київ : Держспоживстандарт України, 2015. — 47 с.
6. ДСТУ 7152:2010. Видання. Оформлення публікацій у журналах і збірниках. — Чинний від 2010—10—01. — Київ : Держспоживстандарт України, 2010. — 14 с. — (Інформація та документація).
7. ДСТУ 4515:2006. Видання. Міжнародний стандартний номер серіального видання. — Чинний від 2007—01—01. — Київ : Держспоживстандарт України, 2007. — 6 с. — (Інформація та документація).
8. Оформлення вихідних відомостей у виданнях : метод. рек. / уклад. Г. М. Плиса ; Книжкова палата України. — Вид. 5-те, зі змінами — Київ : Книжкова палата України, 2016. — 64 с.

Проаналізовано оформлення редакціями СМІ періодичних і продовжуваних видань на відповідність нормативним документам.

Registration is analyzed the releases of mass-media of periodic and proceedings editions on accordance normative documents.

Надійшла до редакції 12 жовтня 2016 року